

Dicto *Agnus Dei*, diaconus et subdiaconus flectunt simul cum sacerdote assistente, et accedunt ad loca sua retro post celebrantem. Ibi diaconus a sacerdote assistente pacem accipit; deinde descendit, et dat pacem subdiacono. Tum genuflectunt, et ad altare ascendunt. Post sumptionem s. Sanguinis diaconus descendit retro post celebrantem, nisi sacerdos assistens nondum reversus sit a pace in choro distribuenda, ita ut ipse diaconus librum transferre debeat. Infra orationes post communionem diaconus stat retro post celebrantem. Ad benedictionem in fine missæ genuflectunt diaconus a dextris, et subdiaconus a sinistris assistentis. Finita missa diaconus et subdiaconus descendendo ab altari, sinunt sacerdotem assistentem ante se transire, et se sistunt ante infimum gradum altaris, diaconus a sinistris celebrantis, et subdiaconus a sinistris diaconi, pariterque in sacristia ita se sistunt, et sacras vestes exuunt a sinistris celebrantis.

DE OFFICIO CÆREMONIARII.

9. 1° Cæremoniarius induitur superpelliceo (1) stolam autem assumere nequit, neque biretum adhibere aut in manibus tenere debet.

2° Generaliter curam gerit circa celebrantem ejusque ministros. Ducit et reducit diaconum et subdiaconum, aliosque omnes tam majores quam minores ministros, quorum opera requiritur. Non tamen conducit diaconum, dum defert librum evangeliorum et bursam corporalis ad altare, neque subdiaconum, dum portat calicem ad altare, eumque in fine missæ reportat ad credentiam (2).

3° Cum aliquem invitat ad aliquid faciendum, id facit ei caput inclinando, plus minusve pro personæ qualitate.

(1) S. R. C. 10 Ap. 1876, n. 5662, II.

(2) Praxis Pontif. tom. 2, n. 180.

Alium conducens, regulariter a sinistris ejus incedit, aliquantulum præcedendo, nisi aliquid obstet, ut viæ angustia aut populi concursus; tunc enim præcedit, numquam vero sequitur. Cum pervenerit ad locum, ad quem accedendum est, alium ante se transire sinit, et se sistit paulo post, a sinistris illius. Si is quem comitatur, genuflectere aut se inclinare debeat, ipse quoque quasi præeundo, prius genuflectit aut se inclinat. Alteri ad locum suum reducto, caput inclinat in signum reverentiæ, antequam discedat.

4° Ante crucem altaris genuflectit, sed in plano. Dum transit ante celebrantem, ad eum accedit aut ab eo recedit, eundem salutat; similiter et chorum, ab utraque parte, cum ante aut per eum transit. Item si alicui quid sit indicandum, ministrandum aut offerendum, id peragit per inclinationem ante et post, plus minusve pro personæ qualitate. Præterea dum celebrans cum ministris, vel omnes qui sunt in choro vel alibi, se inclinare aut genuflectere debent, ipse prius aliquantulum e loco suo recedens, alios præveniando, illis innuit, quid sit agendum.

5° Manus vel junctas tenet ante pectus, vel saltem pectori decenter admotas, numquam autem brachia habet cruciata aut pendentia.

6° Quæcumque agenda sunt, modeste et discrete demonstrat submissa voce aut solo nutu, si fieri possit; aliorum defectum cum modestia ac silentio corrigit et supplet; atque necessaria affert, si opus sit.

7° Locus determinatus infra missam ei assignari nequit, cum de ratione officii sui sit omnia ordinare, ita ut modo unum, modo alium locum occupet, prout opportunum judicat. Unde locus, qui in sequentibus ei assignatur, non ita stricte accipiendus est, sed prout cæremoniario opportunus visus fuerit.

10. Ante missam curare debet, ut thuriferarius et acolythi sint parati, omniaque ad altare bene disposita. Si opus sit, adjuvat celebrantem se induentem, et deinde diaconum et subdiaconum.

Omnibus paratis, cum tempus est, dat signum ad altare

accedendi. Alios præveniēdo facit reverentiam cruci in sacristia, deinde salutatur celebrantem aliosque, et tum procedit ad altare, nudo capite et junctis manibus, post ceroferrarios, nisi ad impedimenta in via amovenda oporteat, ut ante thuriferarium, omnium primus incedat. Ad januam sacristiæ sumit et ministrat aquam benedictam, nisi sit dominica, in qua fit aquæ aspersio. Indicat celebranti ejusque ministris, ubi chorus, si adsit, salutandus sit. Ducit illos ante infimum gradum altaris, ibique illos ante se transire sinens (quod in similibus casibus semper servandum est), sistit se in plano ad cornu epistolæ vel retro post celebrantem et ministros; et facta genuflexione accipit celebrantis et ministrorum bireta, nisi alius ea recipiat, eaque super scamnum ad cornu epistolæ vel alio loco opportuno deponit. Deinde infra confessionem genuflectit in plano ad cornu epistolæ vel retro post celebrantem; confessionem autem cum alio facere non debet, quia ipsius est, interim ad omnes alios attendere; cum ministris tamen celebranti submissa voce respondere potest, se cum iisdem signans, inclinans et pectus percutiens.

Facta confessione et celebrante ad altare ascendente, ducit thuriferarium ad altare, et assistit ad impositionem incensi post vel juxta thuriferarium. Deinde amovet missale, nisi adsit sacerdos assistens; quo assistente, stat infra incensationem in plano ad cornu epistolæ; dum vero celebrans incensatur, stat prope diaconum, cum eo inclinationes faciens, quod semper in incensatione servabit. Ad introitum celebranti non assistit, sed diaconus; interea autem stat prope angulum posteriorem altaris versus ipsum celebrantem, et se inclinatur versus crucem, dum celebrans legit *Gloria Patri*. Dicto a celebrante ultimo *Kyrie*, si sit sedendum, se gerit ut ad *Gloria*; si autem non sit sedendum, tunc cum tempus est, dat celebranti et ministris, caput inclinando, signum ad medium altaris accedendi.

Infra *Gloria* stat in latere altaris ad cornu epistolæ, hymnum submissa voce recitans. Si sit sedendum, ducit celebrantem et ministros per viam breviorē ad scamnum,

illos ante se transire sinit, si opus sit bireta ministrat, sacras vestes a tergo elevat, illisque apud scamnum constitutis caput inclinatur; deinde infra cantum hymni sedet vel potius stat prope credentiam, ita ut a celebrante et etiam a choro videri possit, iisque sive præveniēdo sive nutu indicare valeat, quando cantentur verba, ad quæ caput inclinandum est. Circa finem hymni cum cāntatur *cum Sancto Spiritu*, se constituit coram celebrante, eique caput inclinatur in signum surgendi; tum per viam longiorem celebrantem ad altare reducit, chorum si adsit salutando, et facta ante altare genuflexione, per planum accedit ad latus cornu epistolæ, ut ibi, nisi adsit sacerdos assistens, adveniēte celebrante, ostendat orationes, diacono interim manente post celebrantem. Si plures dicendæ sint orationes, folia vertit, illasque celebranti indicat; de uno autem latere ad alterum transire non debet, nisi aliter folia commode vertere nequeat.

Ultima incepta oratione, a celebrante discedit, et de credentia accipiens librum epistolarum, eumque utraque manu deferens, sub mutua inclinatione tradit subdiacono stanti post diaconum; et statim cum subdiacono a sinistris ejus, chorum si adsit salutando, accedit ad medium altaris; ibi in plano genuflectit, regulariter quantum fieri potest, ad verba in fine orationis *Jesum Christum*, vel ad *In unitate* si oratio terminetur *Qui vivis*. Mox subdiaconum reducit ad locum, ubi epistola cantatur; ibi assistit a dextris, ut sit in loco remotiori ab altari, epistolam indicat, et folia vertit si opus sit. Epistola cantata, respondet *Deo gratias*, subdiaconum similiter ad medium altaris reducit, ibique facta genuflexione, eundem comitatur ad cornu epistolæ, ubi genuflectente subdiacono, similiter genuflectit utroque genu ad ejus sinistram. Benedictione subdiacono data, surgit, librum ad eo recipit, illumque super credentiam deponit, vel in manibus retinet, si diacono mox porrigendus sit.

Celebrante ad medium altaris accedente, et subdiacono librum transferente, diaconus descendit in planum ad cornu epistolæ, ibique cæremoniarius ei librum evangeliorum sub mutua inclinatione tradit. Deinde circa finem lectionis evan-

geli ducit thuriferarium ad altare, et assistit ad impositionem thuris. Eo imposito, recedit cum thuriferario ad credentiam. Ibi deposita navicula incensi, dum celebrans benedicit diaconum, adducit thuriferarium et ceroferarios ad altare, in horum medio incedens. Facta genuflexione, cum tempus est, ante omnes præcedit ad locum, ubi evangelium cantandum est, chorum si adsit salutando; ibi locum cedens, ut reliqui ante eum transeant, se sistit a sinistris diaconi: thuribulum non ministrat, sed evangelium indicat, folia vertit, se signat et inclinatur, atque genuflectit, cum opus est, diaconum quasi præveniando, ut idem agat. In fine evangelii respondet *Laus tibi Christe*, et tum ante thuriferarium et ceroferarios revertitur ad gradus altaris; ubi facta cum reliquis genuflexione, exspectat in cornu epistolæ descensum subdiaconi, librum ab eo recipit, eumque defert ad credentiam. Si concio habeatur, mox concionatorem ad pulpitum ducit.

Ad *Credo* stat in latere altaris ad cornu epistolæ, symbolum submissa voce recitat, ad *Incarnatus est* genuflectit, caput inclinatur ad *Jesum Christum* et *Simul adoratur*, et in fine se signat. Si non sit sedendum, ibidem persistit, paulo ante versum *Incarnatus est* celebrantem et ministros monet, ut genuflectant, et deinde bursam tradit diacono, ut mox dicetur. Si autem sit sedendum, se gerit ut ad *Gloria*. Paulo antequam chorus cantet *Incarnatus est*, dat signum celebranti aliisque ut se inclinent, et in die nativitatis Domini et annuntiationis B. M. V. ut genuflectant; ipse autem quia stat, semper genuflectit, et caput inclinatur. Hoc versu *Incarnatus* cantato, monet diaconum, ut surgat, via breviori accedit ad credentiam, et bursam diacono ambabus manibus tradit, ita ut pars aperta ipsum diaconum respiciat. Diaconus solus defert bursam ad altare, et cæremoniarius ad locum suum revertitur. Ad *Simul adoratur* dat signum inclinandi caput. Circa finem symboli celebrantem per viam longiorem, et cum salutatione chori si adsit, ad altare reducit, sicut post hymnum angelicum. Facta genuflexione, redit ad credentiam.

Velum oblongum super humeros subdiaconi et deinde super calicem adaptat, subdiaconum autem ad altare non sequitur, sed manet apud credentiam usque ad incensationem. Tunc cum thuriferario ad altare ascendit, assistit ad impositionem thuris, et deinde amovet missale, nisi adsit sacerdos assistens. Missali reposito, vel ibidem in cornu evangelii apud missale remanet; vel ad planum in cornu epistolæ accedit, assistit incensationi celebrantis manuumque lotioni, et deinde ad missale revertitur; incensato diacono, incensatur in loco ubi reperitur; respondet ad *Orate fratres*, et celebranti assistit usque ad præfationem, folia vertendo, orationes secretas et præfationem indicando. Si autem adsit sacerdos assistens, missale non amovet, stat infra incensationem in plano ad cornu epistolæ, et diaconum in thurificatione chori comitari potest, observans et diacono indicans ordinem et reverentias servandas. Si diaconum non comitetur, et adsit sacerdos assistens, tunc infra et etiam post incensationem stat in plano ad cornu epistolæ aut alio loco opportuno, prout etiam per totum canonem.

Si celebranti infra præfationem assistat, circa ejus finem ab eo recedit, dum diaconus et subdiaconus ad latera celebrantis ascendunt. Tunc ceroferarios e sacristia adducit, ita ut in locis suis sint genuflexi ad *Hanc igitur oblationem*; in missis autem feriarum adventus, quadragesimæ, quatuor temporum et vigiliarum quæ jejunantur, ac in missis defunctorum, in quibus post *Sanctus* est genuflectendum, eos prius et ita tempestive adducit, ut sint genuflexi dicto *Sanctus*. Ceroferarii ad altare accedentes chorum, si adsit, salutant, et ab omnibus genuflexione post subdiaconum facta, genuflectunt in locis suis. Deinde cæremoniarius imponit thus in thuribulum, nisi ipse thuriferarius id faciat, et genuflectit in plano ad cornu epistolæ aliove loco opportuno.

Elevatione facta surgit, accedit ante medium altaris post subdiaconum, ibi genuflectit cum thuriferario et ceroferariis, eosque sine chori salutatione reducit in sacristiam. Statim regressus, se iterum sistit in plano ad cornu epistolæ. Si ceroferarii post elevationem non discedant, tunc ipse remanet

in loco suo stans vel genuflectens, prout chorus stat aut genuflectit. Cum diaconus ad *Per quem hæc omnia* ad dextram celebrantis accedit, tunc cæremoniarius cum genuflexione ascendit ad sinistram celebrantis, ibique stat ad orationem dominicam folia vertens, si opus sit, donec subdiaconus supervenerit, dicturus *Agnus Dei*. Si autem adsit sacerdos assistens, remanet in loco solito; et eo casu, cum subdiaconus patenam diacono reddiderit, velum oblongum accipit, plicat et defert ad credentiam.

Ad *Agnus Dei* stat in loco solito, submissa voce idem recitans, caput inclinans et pectus percutiens. Deinde facta genuflexione ad altare, a sinistris comitatur subdiaconum pacem ad chorum deferentem, illumque conducit ad eos quibus pax danda est se tantum cum illo inclinans post pacis osculum; reversus ad altare, facta genuflexione, ipsemet a subdiacono accipit pacem, eamque statim acolythis porrgit.

Deinde perstat in plano ad cornu epistolæ, monet acolythum, ut ampullas tempestive afferat et ministret; non comitatur subdiaconum, calicem portantem ad credentiam; sed dum celebrans ad cornu epistolæ accedit ad legendam communionem, nisi adsit sacerdos assistens, ipse quoque ad librum accedit diacono manente post celebrantem, eique communionem et orationes indicat; quibus finitis, librum claudit, nisi aliud legendum sit evangelium. Ad benedictionem flectit utroque genu in plano ad cornu epistolæ.

Circa finem evangelii ceroferarios ad altare adducit, et dum celebrans cum ministris descendit, ministrat bireta. Facta altari genuflexione et choro, si adsit, salutatione; reducit celebrantem et ministros ad sacristiam eodem ordine et modo quo venerat. In sacristia facta imagini reverentia, salutat celebrantem et ministros, et in deponendis paramentis adjuvat.

11. Si in officio solemnī duo sint cæremoniarīi, tunc ad altare accedendo, primus incedit ante subdiaconum, et secundus ante thuriferarium. Primus præcipuam gerit curam circa celebrantem; dum diaconus stat post celebrantem, ut

infra orationes, aut assistit ad dextram ejus, ut ad offertorium, *Pater noster*, etc. accedit ad librum, ut folia vertat et legenda demonstrat. Secundus curam agit circa ministros, ad epistolam librum subdiacono ministrat, eique assistit, comitatur ad cantum evangelii, conducit diaconum chorum incensantem et subdiaconum pacem deferentem, adducit thuriferarium et acolythos, etc.

 DE CANTORIBUS.

12. In pluribus locis duo cantores, pluvialibus induti, in medio chori missæ solemnī assistunt. Quidam hoc probant ad solemnitate[m] cultusque majestatem adaugendam; per cæremoniale autem Ep. hi cantores a missa solemnī excluduntur, nam lib. 1, c. 15, n. 13, præscribit: « Ad missas... » præcedunt... diaconus immediate ante celebrantem, subdiaconus vero ante diaconum, *nec alii præter ipsos erunt parati* (1). » Si ex clericis, de quibus cæremoniale loquitur, alii pluvialibus parati esse nequeant, quanto magis excluduntur laici, quibus, etiamsi regulares sint, pluviale non permittitur (2).

Si tamen cantores pluvialibus induti missæ solemnī assistant, tunc ad altare accedunt post acolythos ante subdiaconum. Celebranti *Gloria et Credo* præintonare nequeunt (3). Ratione paramentorum præcedunt et præferuntur omnibus non indutis sacris vestibus, et duplici ductu incensantur (4). Stant, sedent et genuflectunt, prout in choro servatur, ut dictum est tom. I, n. 146. *Vid. Praxis Pontific.* tom. 1, n. 54.

(1) S. R. C. 24 Jul. 1683, n. 2876-3025, 4.

(2) S. R. C. 29 Mart. 1659, n. 1825-1972, 6.

(3) S. R. C. 31 Jul. 1665, n. 2198-2345, 11; 24 Jul. 1683, n. cit.; 23 Jun. 1703, n. 3503-3652.

(4) S. R. C. 13 Mart. 1700, n. 3402-3551, 20 et 21.